

הרב נתנאל אוירבך

הפרשת חלה בשבת להצלה מאיסור אכילת טבל

שאלה

אישה אפתה חלות לכבוד שבת משיעור קמח שיש בו כדי חיוב הפרשת חלה, וחילקה את החלות לילדיה הגרים במקומות מרוחקים.¹ מייד לאחר כניסת השבת, קודם שעת הסעודה,² נזכרה האישה ששכחה להפריש חלה מהעיסה. האם יש לה אפשרות לתקן את מעשיה כדי שלא ייכשלו ילדיה באיסור אכילת חלה שלא הופרשה ממנה חלה?

הקדמה

האפשרות המוצעת לפנינו היא שהאישה תפריש חלה בשבת מהחלות שאצלה על יתר החלות שנמצאות אצל ילדיה, ובכך היא תימנע מהם אכילת חלה שלא הופרשה ממנה חלה.³

אולם אפשרות זו מצד האישה כרוכה בשני איסורים - הפרשת חלה בשבת, והפרשה שאינה 'מן המוקף'. האם למרות שני איסורים אלו מוצדקת אפשרות זו כדי למנוע מילדיה לעבור על איסור אכילה ללא הפרשת חלה?

1. אחד הדינים בהלכות חלה הוא שהעושה עיסה שיש בה שיעור הפרשת חלה ע"מ לחלקה בעודה בצק לעיסות נפרדות שאין בכל אחת מהן כדי שיעור הפרשת חלה, פטור מהפרשת חלה, ראה: חלה, פ"א מ"ז; רמב"ם, הל' ביכורים פ"ו הי"ט; שו"ע, יו"ד סי' שכו סעי' ב. לעומת זאת, העושה עיסה ע"מ לחלק לאחר אפייה, חייב בהפרשת חלה, ראה: ט"ז, יו"ד סי' שכו ס"ק ב; ש"ך, שם ס"ק ה. אולם בשו"ת ארץ צבי (פרומר), ח"א סי' מט ד"ה ובהווא, הסתפק אם כאשר מראש ישנה כוונה לחלק לאחר אפייה, נחשב הדבר כעושה עיסה ע"מ לחלק ופטור, או כיוון שבפועל החלוקה מתבצעת לאחר האפייה, אינו נחשב הדבר כעושה עיסה ע"מ לחלק. המקרה שלפנינו, שבו האישה עשתה כמות בצק שיש בו שיעור קמח להפרשת חלה בברכה, אך מטרתה לחלק את הלחמים לאחר אפייה לילדיה, מבטא היטב את ספקו. לדבריו, במקרה המתואר לפנינו יש להפריש חלה ללא ברכה. כ"כ שו"ת מנחת יצחק, ח"י סי' קב. אולם בקונטרס דרך ימה, סי' ג, בסוף שו"ת מהר"ם שיק יו"ד, כתב שאין להפריש חלה כלל במקרה כזה.

2. אם נזכרה האישה שלא הפרישה חלה אחרי שהדליקה נרות שבת וקיבלה את השבת בכך, תוכל להפריש ללא ברכה, אם אין מישהו אחר שעדיין לא קיבל שבת. ראה: שו"ת שואל ומשיב, מהדו"ת ח"ב סי' כג; שו"ת באר משה (שטרן), ח"ג סי' צה אות ד, מה שלמד מכך לעירוב תבשילין לאחר הדלקת נרות. ביחס לברכה, ראה: ט"ז, או"ח סי' תר ס"ק ב; משנה ברורה, סי' תר ס"ק ז.

3. לאפשרות נוספת, ראה: שו"ת הר צבי, או"ח ח"ב סי' א, שהציע לבצע את ההפרשה ע"י קטן והוא 'מופלא הסמוך לאיש'.

א. הפרשה 'מן המוקף'

אדם המפריש תרומה גדולה וחלה, עליו להפרישן כאשר החלק שהוא מפריש לתרומה או לחלה נמצא בסמיכות לפירות או העיסה שהוא מעוניין לתקן, כדברי המשנה (חלה פ"א מ"ט): 'החלה והתרומה... ואין ניטלין... אלא מן המוקף'.⁴ וכן נפסק ברמב"ם⁵ וב'שלחן ערוך'⁶ ביחס לתרומה גדולה ולהפרשת חלה. הראשונים נחלקו⁷ אם דין זה מהתורה או מדברי חכמים, אך מ"מ הפרשה שאינה 'מן המוקף' אינה מהווה עיכוב בעצם ההפרשה, והעיסה והיבול יצאו מכלל טבל.⁸

במקרה של שעת הדחק מותר לכתחילה להפריש שלא מהמוקף, כדברי הריטב"א (בבא מציעא יא ד"ה עישור)⁹ המסביר את התנהלות רבן גמליאל ששהה בספינה:

שעת הדחק הייתה... ולא היה אפשר לתרום מן המוקף ובשעת הדחק תורמין ומעשרין שלא מן המוקף.

המקרה שלפנינו מוגדר כשעת הדחק, וניתן להפריש שלא מ'המוקף' אף לכתחילה.¹⁰

ב. איסור הפרשת תרומות ומעשרות וחלה בשבת

בשבת אסור להפריש תרומות ומעשרות,¹¹ וכן אסור להפריש חלה.¹² ישנם כמה טעמים לאיסור זה:¹³ בפעולה זו נראה האדם כמתקן את הפירות בכך שמתיר אותם לאכילה;¹⁴ פעולה זו דומה להקדשה, שהרי בהפרשה הוא קורא שם תרומה, ויש בכך סרך איסור של

4. ירושלמי, תרומות פ"א ה"ב, הביא דין זה לגבי תרומה גדולה.

5. רמב"ם, הל' תרומות פ"ג הי"ז, ביחס לתרומה גדולה; רמב"ם, הל' ביכורים פ"ה הי"ג, ביחס לחלה.

6. שו"ע, יו"ד סי' שכא סעי' כה, ביחס לתרומה גדולה; שו"ע, יו"ד סי' שכג סעי' א, ביחס לחלה.

7. ראה: התורה והארץ, ח"ב עמ' 167-184.

8. ר"ת, ספר הישר חלק התשובות סי' עו אות ה; רמב"ם, הל' תרומות פ"ג הי"ז; רשב"א, פסקי חלה שער ב ד"ה ומכל מקום (מהדו' מוסד הרב קוק עמודה עה); שו"ע, יו"ד סי' שלא סעי' כה; קרית ספר, הל' תרומות פ"ג ד"ה מצות פב; שו"ע הרב, או"ח סי' תנז סעי' יג; כף החיים, סי' תנז ס"ק לז; שער הציון, סי' תנז ס"ק יג. בטעם הדבר, ראה: תוספות אנשי שם, תרומות פ"ב מ"א ד"ה אין, משום שלא שנה עליו הכתוב לעכב. ראה תמיהת דרך אמונה, הל' תרומות פ"ג הי"ז, ציון ההלכה ס"ק רפב; ישועת משה, ח"ד סי' ג אות ג ד"ה ונראה, הטעים שדין מוקף אינו חלק מגוף חלות ההפרשה, אלא רק צורה חיצונית של ההפרשה, עיי"ש.

9. כ"כ שטמ"ק, בבא מציעא יא ע"א, בשם הריטב"א; מאירי, חלה פ"ג ד"ה המשנה הרביעית; חזון עובדיה, תרומות ומעשרות עמ' רא הערה ט; דרך אמונה, הל' תרומות פ"ג הי"ז, ציון ההלכה ס"ק רצ, במעשה מהחזו"א.

10. וראה מה שכתב הגר"ש ישראלי, התורה והארץ, ח"ב עמ' 167-169.

11. שו"ע, או"ח סי' שלט סעי' ד.

12. משנה ברורה, סי' שלט ס"ק כו.

13. ראה: שו"ת שבט הלוי, ח"ד סי' לח; כרם ציון השלם, ח"ג הלכות פסוקות פכ"ח סעי' א.

14. רש"י, ביצה ט ע"א ד"ה אוכל; תוספות (חגיגה ח ע"א ד"ה משום; גיטין לא ע"א ד"ה במחשבה; מנחות נה ע"א ד"ה במחשבה; חולין ז ע"א ד"ה ודילמא); רמב"ם, הל' שבת פכ"ג ה"ט; מג"א, או"ח סי' שלט ס"ק ז; ערוך השלחן, או"ח סי' שלט סעי' ז.

מקח וממכר,¹⁵ וטעם נוסף לאיסור - 'דנראה כבורר שמפריש חלק גבוה מחלק הדיוט'.¹⁶ כפי הנראה, איסור זה הוא איסור קל, משום שלא מדובר על תיקון מעשי בגוף הפירות אלא תיקון דיני המתיר אותם באכילה,¹⁷ וכן לא מדובר על מקח וממכר ומלאכת בורר בהגדרתם ההלכתית.¹⁸ מנגד לאיסורים אלו עומד איסור חמור של אכילת טבל¹⁹ ממאפה שלא הופרשה ממנו חלה. אומנם בהצעה שהעלינו לעיל, האישה עוברת על איסור הפרשת חלה בשבת, המוגדר איסור קל, אך בכך היא מצילה את ילדיה מאיסור חמור של אכילת טבל, דבר שיש לו בסיס הלכתי כפי שיתבאר.

ג. 'וכי אומרים לאדם הטא כדי שיזכה חבירך'

1. סתירת הסוגיות

בעירובין (לב ע"א-ע"ב) מובאת דעת רבי יהודה הנשיא הסובר שראוי לאדם לעבור עבירה קלה כדי להציל את חברו מעבירה חמורה. בדבריו הוא מתייחס למקרה שבו בעל-בית הנאמן על הפרשת תרומות ומעשרות (חבר) אמר לעם-הארץ לקטוף לעצמו פירות מפירותיו. במקום היה אדם אחר, הנאמן אף הוא על הפרשת תרומות ומעשרות, ששמע דברים אלו, והלך וקטף לעצמו את הפירות בהרשאת בעל הבית.²⁰ לדעת רבי, אותו חבר ששמע וקטף לעצמו אינו צריך לעשר את הפירות שקטף, משום שבוודאי בעל הפירות עישר כדי שעם-הארץ לא יעבור על איסור אכילת טבל.

אף שבכך בעל הבית עובר על איסור של הפרשה שאינה מן המוקף, איסור זה מוגדר איסור קל ביחס לאיסור החמור של אכילת טבל, כדברי הגמרא: 'ניחא ליה לחבר דלעביד

הוא איסורא קלילא, ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה', וכן נפסק ברמב"ם.²¹

דברים אלו עומדים בניגוד גמור לדברי הבבלי שבת (ד ע"א): 'וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירך?', שם מתואר מקרה שבו אדם הכניס פת לתנור בשבת, וכאשר תאפה הפת הוא יעבור על איסור חמור של מלאכת בישול בשבת. האפשרות למנוע את האיסור הממשמש ובא היא לרדות את הפת ולהוציאה מהתנור קודם שתיאפה. אחת ההבנות בגמרא היא שהאדם הכניס את הפת בשוגג לתנור, וישנה אפשרות לאדם אחר לרדות

15. רמב"ם, הל' שבת פכ"ג הי"ד; אגודה, גיטין פ"ג סי' מה ד"ה ניטלת; אליה רבה, או"ח סי' שלט ס"ק ג; משנה ברורה, סי' שלט ס"ק כה. על הצורך בב' הטעמים שהזכיר הרמב"ם, ראה: שו"ת מהרלב"ח, סי' טז; צל"ח, ביצה י ע"ב ד"ה שנים.

16. שו"ת אבני נזר, או"ח סי' תיח ס"ק טז. יש לסייעו מהמאירי, ביצה ג ע"ב ד"ה כל דבר: 'מפני שמא מתוך המעשר יבוא לברור והברירה היא איסור תורה'.

17. שו"ת ציץ אליעזר, ח"א סי' יב אות ג.

18. ראה: שו"ת אחיעזר, ח"ב סי' מט אות ד.

19. אף שהפרשת חלה ותרומות ומעשרות בזמן הזה היא דרבנן, מ"מ אכילת דבר שלא הופרשו ממנו חלה או תרומות ומעשרות היא איסור חמור ככל איסור אכילת דבר האסור מדרבנן, וכן משום שיש אומרים שגם בזמן הזה עיקר חיוב הפרשה הוא מהתורה.

20. ראה: ריטב"א, עירובין לב ע"א ד"ה וחבר.

21. רמב"ם, הל' מעשר פ"י ה"י.

את הפת ולעבור על איסור דרבנן קל,²² ובכך למנוע מאותו אדם איסור חמור מהתורה של אחד מל"ט אבות מלאכה. על הבנה זו תמה רב ששת: 'וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירו?' ולדבריו לא ניתנה האפשרות להציל אדם מאיסור חמור, אף כאשר 'מחיר ההצלה' הוא עבירה קלה. לעימות זה בין הסוגיות נדרשו התוספות ויישבו את הסתירה בארבעה אופנים שונים, שיש להם השלכות למקרה שאנו דנים בו.

2. הקשר האיסורי

התירוץ הראשון עורך הבחנה בין הסוגיות בשאלה מי גורם את האיסור.²³ בסוגיה בעירובין מדובר שאם החבר לא יפריש מפירותיו על מה שליקט עם-הארץ, ייגרם בכך איסור על ידו ובסיבתו שהוציא דבר שאינו מתוקן תחת ידו והכשיל את חברו,²⁴ כדברי התוספות (עירובין לב ע"ב ד"ה ולא): 'שהוא גורם לו לעבור שהוא אומר לו לקוט וסבור שעשרן'. לכן ראוי לאדם לעבור עבירה קלה במטרה למנוע מחברו איסור שנגרם על ידו. לעומת זאת בסוגיה בשבת אין קשר סיבתי בין העבירה של האדם שהכניס פת לתנור לבין אדם אחר המעוניין להצילו מהעבירה. בשל כך, כיוון שהאדם 'המציל' לא גרם לאיסור של חברו, לא מוטל עליו כל חיוב לעבור על איסור קל כדי להציל את חברו מאיסורו החמור שלא נגרם בסיבתו, כדברי התוספות (שבת ד ע"א ד"ה וכי): '**שלא נעשה האיסור על ידו** אין אומרים לו חטא אפילו איסור קל שלא יבוא חבירו לידי איסור חמור'.

3. האם בוצע האיסור?

התירוץ השני של התוספות בשם ריב"א²⁵ עורך הבחנה בין הסוגיות בשאלה אם האיסור כבר בוצע או לא. בסוגיה בעירובין **עדיין לא נעשה האיסור**, שהרי עם הארץ עדיין לא אכל מהפירות, לפיכך ראוי לחבר לעשות מצידו איסור קל להצלת עם הארץ שלא יחטא. מנגד בסוגיה בשבת מדובר **שכבר נעשה האיסור** בהנחת הפת בתנור, לפיכך אין לעבור עבירה ואפילו קלה.

4. פשיעה

התירוץ השלישי של התוספות בשם ר"י²⁶ עורך הבחנה בין הסוגיות בשאלה אם עובר

22. איסור רדייה הוא איסור דרבנן, ואין זו מלאכה מל"ט אבות מלאכה, ראה: ראש השנה, כט ע"ב: 'רדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה'; והסבירו הראשונים שהיא גזרת חכמים משום שבות, ראה: רש"י, שבת ג ע"ב ד"ה בשוגג; רי"ף, שבת א ע"ב מדפיו; רמב"ן, מלחמות ה' שם. יש שהסבירו שאינו איסור שבות אלא איסור קל מדברי חכמים, ראה: המאור הקטן, שם.

23. ראה כן ר"ת, ספר הישר חלק החידושים סי' קצח. יש להעיר שביאור זה המצוי בדברי התוספות שלפנינו אינו נאמר בשם ר"ת; כפתור ופרח, פי"ז ד"ה על מאי, הביא רק תירוץ זה על סתירת הסוגיות בשם ר"ת.

24. ראה מאירי, שבת ד ע"א ד"ה שגג והדביק; 'וחכמי הדורות מוסיפין בתירוץ זה, שאף החבר אילו חטא עם הארץ, נמצא הוא נותן מכשול ויש לו חלק בעבירה'.

25. תוספות, שבת ד ע"א ד"ה וכי.

26. תוספות, עירובין לב ע"ב ד"ה ולא. השווה כן לתוספות, שבת ד ע"א ד"ה וכי, שהביא תירוץ זה ללא אזכור ר"י.

העבירה פשע או לא. בסוגיה בעירובין עם הארץ לא פשע כלל באי-הפרשת תרומות ומעשרות, לכן ראוי לחבר להצילו כאשר הוא עובר עבירה. לעומת זאת, בסוגיה בשבת מדובר **שהמדביק פת בתנור פשע** באיסור שבת, ולכן אין אומרים לחברו 'חטא כדי שיזכה חבירך'.

5. שיקולי מצוות

בתוך דבריו מעלה התוספות הגדרה נוספת בשאלה מתי אומרים 'חטא כדי שיזכה חבירך', הגדרה שאינה עונה על היחס שבין הסוגיות בשבת ובעירובין אלא על היחס בין הסוגיה בשבת, שממנה עולה שלא ראוי לעבור על איסור קל להצלת חברו, לבין הסוגיה בגיטין²⁷ הנותנת לגיטימציה לשחרור חציו עבד וחציו בן חורין למטרת קיום פרייה ורבייה, או שחרור עבד למטרת השלמת מניין. כמענה לעימות זה עורך התוספות²⁸ הבחנה בשיקולי מצוות. כאשר מדובר על מצווה בעלת משמעות גדולה, 'מצווה רבה', יש להתיר בעבורה עשיית עבירה, כגון שחרור עבד כנעני למטרת קיום מצוות פרייה ורבייה, או כאשר מדובר על 'מצווה דרבים' להשלמת מניין לדבר שבקדושה. ברם, כשלא מדובר על מצווה בעלת משמעויות כאלו, אין להתיר בעבורה אפילו איסור קל, כדברי הסוגיה בשבת.

ד. דעת ה'שלחן ערוך'

הרמב"ם וה'שלחן ערוך' אינם מתייחסים במפורש לשאלה אם מותר לאדם לעבור על איסור רדיית הפת כדי להציל את חברו מאיסור בישול ואפייה בשבת, אולם מדברי ה'שלחן ערוך' במקום אחר ניתן ללמוד על מקרה זה. הרשב"א (שו"ת הרשב"א ח"ז סי' רסז) נשאל:

באישה שהוציאה מביתה בשבת בחזקה על ידי ישראל משומד להוציאה מכלל ישראל - אם מותר לשלוח בעד אביה שהוא בעיר אחרת בשבת ואפילו חוץ לשלש פרסאות, למאן דסבירא ליה דתחום שלוש פרסאות דאורייתא, ואפילו להביא בידו חותם מצד המלכות, מי הוי כספק נפשות ולהקל או לא?

הרשב"א ממאן להתיר חילול שבת בעבור הצלת האישה משמד רוחני, בטענה שכל ההיתר בסוגיה בעירובין להפריש תרומות ומעשרות שלא מן המוקף כדי להציל את עם הארץ מאיסור אכילת טבל הוא רק משום שיש קשר סיבתי-איסורי בין החבר לבין עם הארץ. לפיכך, מכיוון שאיסורו של עם הארץ נגדם בעקבות חוסר מעשיו של החבר, אזי מותר לו להצילו מאיסור שיש לו חלק בו. אולם במקרה שבו עוסק הרשב"א, כיוון שאין כל קשר סיבתי-איסורי בין האישה לבין מציליה, שהרי לא הם גרמו לה איסור, אין להם לעבור עבירה אפילו קלה בשבת כדי להצילה. ה'בית יוסף' (או"ח סי' שו אות יד) הביא את דברי הרשב"א, אך לא קיבלם להלכה. טענתו היא שאומנם הגדרה זו נכתבה ע"י

27. גיטין מא ע"ב.

28. תוספות, שבת ד ע"א ד"ה וכו'. השווה כן לתוספות, עירובין לב ע"ב ד"ה ולא.

התוספות בתחילת דבריו, אך לאחר מכן הובאו הגדרות נוספות, כפי שראינו. כאן מצטט ה'בית יוסף' שתי הגדרות הנותנות מענה חיובי לשאלת הרשב"א - במקום שבו מדובר על 'מצווה רבה' ניתן לעבור על איסור כדי להציל את חברו מאיסור, וכן במקרה שחברו לא פשע באיסורו ניתן להצילו.

לאור צירופן של שתי הגדרות אלו הסיק ה'בית יוסף':

והשתא, אם לתירוצא דמצווה רבה הדבר ברור שאין לך מצווה רבה מלהצילה שלא יפחידה עד שתשתמד. ואם לתירוצא דמחלק בין פשע ללא פשע, הכא נמי לא פשעה והילכך לחלל עליה את השבת לפקח עליה שרי ומצווה נמי איכא.

דברי ה'בית יוסף' השתקעו להלכה בשולחנו (שו"ע או"ח סי' שו סעי' יד):

מי ששלחו לו שהוציאו בתו מביתו בשבת להוציאה מכלל ישראל, מצווה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה, ויוצא אפילו חוץ לשלש פרסאות, ואי לא בעי כייפין ליה.

וביארו הפוסקים²⁹ שמדובר במקרה שהבת לא פשעה אלא הוציאה באונס, ולכן יש לעבור על איסור ההצלה, בהתאם לדבריו ב'בית יוסף', אבל במקרה ופשעה והלכה מרצונה להמיר דתה, אין לחלל שבת בעבורה.³⁰ הגדרה זו בדעת ה'שלחן ערוך', שניתן לאדם לעבור על איסור כדי להציל את חברו מאיסור שלא פשע בו, מתבארת גם מדבריו ביחס להצלת אדם מאיסור בישול ואפייה בשבת.

לדבריו, 'אם נתנו בשבת אפילו במזיד, מותר לו לרדות קודם שיאפה כדי שלא יבוא לידי איסור סקילה'.³¹ וכתבו הפוסקים³² שדווקא לו עצמו מותר לרדות קודם שיאפה, אך אין לאחרים לרדות בעבורו,³³ משום שהוא פשע בהדבקות הפת לתנור, ואין אומרים לאדם 'חטא כדי שיזכה חברך' כשהוא פשע בעבירה.³⁴

29. מג"א, או"ח סי' שו ס"ק כח; פמ"ג, שם משבצות זהב ס"ק ה; גר"א, שם סעי' יד; עולת שבת, שם ס"ק יז; שו"ע הרב, שם סעי' כט; ברכי יוסף, שם דין יד; משנה ברורה, שם ס"ק נו.

30. יש להעיר שבמקרה זה קיבלו הפוסקים, לעיל הערה 29, את טעם הפשיעה כטעם מרכזי, אך שיש 'מצווה רבה' בהצלה משמד רוחני, טעם שהביא הבית יוסף. אכן, מדברי ערוך השלחן, או"ח סי' שו סעי' כה, נראה שהוא מתלבט בכך: 'ואם היא בעצמה פושעת, בזה צ"ע (ועיין בית יוסף) ויש לעשות בזה לפי הבנת העניין'. נוסף על כך יש שהכריעו כטעם 'מצווה רבה' גם במקום פשיעה, ראה: נחלת שבעה, סי' פג. וראה: מערכי לב (צירלסון), אבהע"ז סי' עב, שהסתמך על דברי הנחלת שבעה להתיר עריכת חופה וקידושין לכהן וגירות, כשהחתן מאיים בהשתמדות. על החריגה שבתשובה זו, ראה: שו"ת להורות נתן, ח"ח סי' צ אות כא.

31. שו"ע, או"ח סי' רנד סעי' ו.

32. מג"א, סי' רנד ס"ק כא; שו"ע הרב, שם סעי' יב; ערוך השלחן, שם סעי' יט; משנה ברורה, שם ס"ק מ.

33. הרב אליהו שפירא (אליה רבה, סי' רנד ס"ק יז; אליה זוטא, שם ס"ק ח).

34. יש לציין לפוסקים נוספים שהכריעו במקרים שונים כהגדרה זו: שו"ת שבות יעקב, ח"א סי' טז, בעניין חילול שבת בעבור מניעת אדם למסור את חברו; אור גדול, סי' א ד"ה הנה נתבאר, ה ע"ב בדפיו; שו"ת עזרת כהן, סי' לא, בעניין ייחוד; שו"ת אבן פינה, יו"ד ח"א סי' קכב, בדחיית ברית מילה שחלה בשבת כדי למנוע ממוזמנים חילול שבת; שו"ת מנחת אשר, ח"א סי' כב, בעניין חילול שבת במניעת אנשי הצלה לבוא לאירוע שאין בו עוד צורך בהם.

מדברים אלו ניתן ללמוד שה'שלחן ערוך' קיבל את ההגדרה השלישית של התוספות, שבמקרה שהאדם לא פשע, ראוי לחברו לעבור איסור קל כדי למנוע ממנו לעבור איסור חמור.

ה. סיכום

הצעת הפתרון שהעלינו הייתה שהאישה תפריש חלה ממה שלפניה על יתר החלות שחילקה לילדיה.

אומנם באופן כזה האישה עוברת על איסור קל של הפרשת חלה בשבת, אך כפי שראינו ה'שלחן ערוך' קיבל את ההגדרה השלישית של התוספות, שבמקרה והאדם לא פשע, ראוי לחברו לעבור איסור קל כדי למנוע ממנו לעבור איסור חמור. בשל כך, כיוון שילדיה לא פשעו כלל בסיטואציה שנוצרה, על האישה להפריש חלה בשבת במטרה למנוע מהם את האיסור. נוסף על כך, גם לפי ההגדרה הראשונה של התוספות, שניתן לעבור על איסור קל במקרה שהאדם עצמו גרם לסיטואציה, וממילא עליו למנוע את העבירה של חברו שיש לו חלק בה, אזי האישה יכולה להפריש חלה בשבת כדי למנוע את האיסור מילדיה, איסור שהיא גרמה לו ויש לה חלק בו. זאת ועוד, גם לפי ההגדרה השנייה של התוספות, שניתן לעבור על איסור קל כל עוד לא נעשתה העבירה מצד חברו, כיוון שהאישה נזכרה בטעותה לאחר כניסת שבת וקודם הסעודה, היא יכולה להפריש חלה בשבת כדי למנוע את האיסור מילדיה שעדיין לא אכלו את החלות. לאור דברים אלו, שהאישה יכולה להפריש בשבת מהחלה שלפניה על החלות שאצל ילדיה מדין 'חטא כדי שיזכה חבריך', אף שיש בכך איסור קל של הפרשת חלה בשבת, ייתכן אף שאין כלל בעיית הפרשה שלא מהמוקף, כדברי הבבלי עירובין (לב ע"א-ע"ב) שחבר הנאמן על הפרשת תרומות ומעשרות יכול להפריש שלא מהמוקף כדי למנוע איסור אכילת טבל מעם-הארץ.³⁵

ז. מסקנה

אישה שהכינה עיסה לכבוד שבת וחילקה את החלות לילדיה הגרים בריחוק מקום, ולאחר כניסת שבת לפני הארוחה נזכרה שלא הפרישה חלה, יכולה להפריש חלה בשבת מהחלות שלפניה כדי למנוע מילדיה איסור אכילת חלות שלא הופרשה מהן חלה.

35. ראה: חלת לחם, סי' ד סעי' י; שם ס"ק לד; דרך אמונה, הל' תרומות פ"ג הי"ז ציון ההלכה ס"ק רפט; שם, הל' מעשר פ"ט ה"ז ציון ההלכה אות פט, במעשים מהחזו"א.